

УДК 94+902](477.74-25)(092)
DOI 10.18524/2312-6825.2021.32.250089

Олена Сминтина
ORCID.ORG/ 0000-0003-2020-2307
доктор історичних наук, професор
Завідуюча кафедрою археології та етнології України
Одеський національний університет імені І.І. Мечникова
(Україна, Одеса,)
smyntyna_olena@onu.edu.ua

Olena Smyntyna
ORCID.ORG/ 0000-0003-2020-2307
Doctor of Historical Sciences (Ph.D.), Professor,
Head of Department of Archaeology and Ethnology of Ukraine
Odessa I.I. Mechnikov National University
Ukraine, Odesa
smyntyna_olena@onu.edu.ua

Наталія Петрова
ORCID.ORG/0000-0001-9536-4357
кандидат історичних наук, доцент
доцент кафедри археології та етнології України,
заступник декана факультету історії та філософії з наукової роботи,
Одеський національний університет імені І.І. Мечникова
(Україна, Одеса,)
pani_natalka@ukr.net
petrova_nataliia@onu.edu.ua

Nataliia Petrova
ORCID.ORG/0000-0001-9536-4357
PhD. (History), Associate professor of the Department of
Archeology and Ethnology of Ukraine,
Deputy Dean of the Faculty of History and Philosophy of
Scientific Work,
Odessa I.I. Mechnikov National University
(Ukraine, Odesa)
pani_natalka@ukr.net
petrova_nataliia@onu.edu.ua

ЖИТТЯ В НАУЦІ ЗА ПОКЛИКОМ ДУШІ

У 2021 році свій 70-річний ювілей відмітив декан факультету історії та філософії, доктор історичних наук Кушнір В'ячеслав Григорович. Щира людина великої душі, надзвичайно доброзичливий та завжди усміхнений він є прикладом для всіх нас. В'ячеслав

Григорович народився 25 січня 1951 року в с. Стримба Кодимського району Одеської області, згодом родина Кушнірів переїхала до с. Олександрівка Кодимського району. Навчання він розпочав в початковій школі с. Олександрівка, а продовжив у середній школі с. Круті, а згодом – у Кодимській середній школі № 1. Після закінчення середньої школи став студентом факультету образотворчого мистецтва заочного народного університету мистецтв у Москві, але після повернення з лав Радянської армії не приступив до навчання. У 1968 році він справно ніс строкову військову службу, й у 1972 році вступив до історичного факультету Одеського державного університету ім. І. І. Мечникова. Навчаючись на факультеті, активно займався легкою атлетикою і військово-прикладним багатоборством, входив до складу збірних команд Одеського державного університету і Одеської області. У 1975 році у складі команди Одеської області виборов Кубок України.

Після завершення навчання на історичному факультеті у 1977 р. він розпочав трудову наукову археологічну діяльність: працював в університеті молодшим науковим співробітником, в Одеському археологічному музеї на посаді екскурсовода, а згодом - лаборантом відділу археології Північно-Західного Причорномор'я Інституту археології НАН Української РСР. Період 1970-х – першої половини 1980-х років був особливо сприятливий для розвитку насамперед регіональної археології, і для молодих науковців відкрились широкі можливості опанування навичок польових археологічних досліджень, методики камерального опрацювання матеріалів та їх наукової інтерпретації. В'ячеслав Григорович брав участь в археологічних розвідках у північних районах Одещини, розкопках пам'яток пізнього палеоліту (Івашків), мезоліту (Мирне), доби пізньої бронзи (Суворове, Приозерне), курганів доби енеоліту.

Історичний факультет у ці роки стає активним учасником археологічних досліджень на Одещині, виконавцем низки госпрозрахункових науково-дослідних тем. В'ячеслав Григорович у ті роки обіймає посаду молодшого наукового співробітника та бере участь в археологічних розвідках у Тарутинському районі, розкопках

курганів біля с. Березіно. На початку 1980-х років на місці будівництва майбутнього припортового заводу і порту в Малому Аджалицькому (Григорівському) лимані біля Нових Біляр і Воронівки проводились масштабні археологічні роботи, в яких В'ячеслав Григорович брав участь як старший науковий співробітник науково-дослідної теми на історичному факультеті. За декілька років польових робіт було повністю розкопане поселення доби пізньої бронзи матеріали якого стали важливою складовою для написання монографії та серії наукових статей. У 1999 р. на цьому фундаментальному підґрунті він захистив в ОНУ кандидатську дисертацію «Господарство і побут населення південно-західної України в епоху розпаду первісного суспільства». В результаті вивчення систем скотарства і землеробства населення степової зони Північно-Західного Причорномор'я В.Г.Кушнір вніс доповнення до дефініцій та критеріїв визначення первісних форм скотарства в регіоні (1990, 1999), а також до ідентифікації форм скотарського господарства ногайців у Північно-Західному Причорномор'ї (1991).

Друга половина 1980-х років в біографії В'ячеслава Григоровича пов'язана з роботою в освітянській сфері в Одесі на посадах вчителя історії, заступника директора школи № 120 м. Одеси з навчально-виховної роботи, методиста з виховної роботи Іллічівського районного відділу народної освіти м. Одеси.

Після відкриття у 1993 році кафедри археології та етнології України на історичному факультеті ОНУ В'ячеслав Григорович повертається на рідний факультет спочатку за сумісництвом, а від 1994 року й донині – на постійній основі, пройшовши шлях від старшого викладача до декана факультету.

Кінець 1990-х років став часом суттєвої активізації народознавчих досліджень. Щорічні етнографічні розвідки, які здійснює В'ячеслав Григорович самостійно, а також разом зі студентами та однодумцями, склали змістовну етнографічну джерельну базу для вивчення традиційної культури українців Одещини та стали підґрунтям для її популяризації насамперед у середовищі шкільної молоді.

З початку 1990-х років В. Г. Кушнір активно займається розробкою проєктів з історичного краєзнавства й дослідження народної культури, впровадженням у навчальний процес результатів краєзнавчих та народознавчих досліджень. Він заснував і видавав серійні наукові часописи: «Історичне краєзнавство Одещини» (1992-1996), «Старожитності Причорномор'я» (1995), «Етнографія Півдня України» (1996), «Одеські етнографічні читання» (від 2010 щорічно дотепер). Він став автором першого регіонального навчального посібника з етнографії «Народознавство Одещини» (1998) (перевиданий з рекомендацією МОНУ – лист №1.4/18-Г-1831 від 15.07.08 – у 2008 році), співавтором підручника «Історія України» для 7 класу з розділами краєзнавчого характеру (1999). За його ініціативою та за його безпосередньої участі було започатковано проведення обласного народознавчого конкурсу для школярів «Традиційні обряди мого села».

Важливим напрямом наукових досліджень В. Г. Кушніра від початку 1990-х рр. є вивчення традиційної культури українців лісостепової зони Подністров'я (Україна, Молдова), степових районів Буго-Дністровського межиріччя, півдня Буджака та нижнього Подунав'я (Україна, Румунія). Регулярні експедиції та розвідки здійснюються з його ініціативи та за підтримки обласного управління культури Одеської обласної державної адміністрації (з 1993 року). На початку 2000-х років В'ячеслав Григорович розпочав етнографічні дослідження українців придністровської Молдови, результати яких відображені у збірці «Українці Придністров'я», а з 2000 року ініціював регулярні етнографічні дослідження української діаспори північної Добруджі в Румунії. Зібраний матеріал узагальнено в монографії «Українці за Дунаєм (2002), перевиданій українською і румунською мовами (2008), альбомі «Нижньодунайський рушник» («Ștergarul din regiunea Dunării de Jos») українською, румунською та англійською мовами (2012), навчальному посібнику «Історія і культура українців Північної Добруджі» українською і румунською мовами (2018, 2019).

Проведені дослідження дали можливість зібрати багатий емпіричний матеріал стосовно етнокультурних особливостей

українців нижньодунайського регіону та північних районів Одещини. Це дало В. Г. Кушніру можливість вирізнити специфічних нижньодунайський варіант традиційної культури українців (2006). Результати цього напряму досліджень В. Г. Кушніра були узагальнені ним у докторській дисертації «Господарсько-побутова адаптація українців південно-західного степу і Нижнього Подунав'я (друга половина ХІХ – перша половина ХХ століття), що була ним захищена у 2013 р. у Київському національному університеті імені Тараса Шевченка. За результатами цих досліджень В. Г. Кушніром були розроблені унікальні для освітнього простору України курси «Українське народне образотворче мистецтво», «Українці порубіжжя Степу і Лісостепу», «Українська етнологія і етнопсихологія», які він викладає для студентів спеціальностей історія та археологія, а також журналістика та видавнича справа.

У 2000 р. В'ячеслав Григорович Кушнір стає заступником декана історичного факультету, а від 1 вересня 2003 р. – деканом. Від 1 січня 2018 р. він є деканом факультету історії та філософії.

На посаді декана продовжує активну науково-дослідну і організаційну роботу, співпрацює з організаціями і установами Одеси і області.

Продуктивна співпраця з адміністрацією Миколаївського району Одещини дала можливість впродовж трьох років проведення етнографічних досліджень наслідком яких стало видання у співавторстві двох монографій «У скорботних 1932 – 1933 роках» (2008) та «Нариси традиційної культури українців Одещини (Миколаївський район)» (2010). Проведені дослідження в Тарутинському районі відображені у колективній монографії «Фрумушика-Нова. Історико-етнографічний нарис» (2020). Матеріали багаторічних досліджень у південних районах Одещини стали основою для написання монографії і докторської дисертації «Господарсько-побутова адаптація українців південно-західного степу і Нижнього Подунав'я (друга половина ХІХ – перша половина ХХ століття), захищеної у Київському національному університеті ім. Тараса Шевченка» (2013), виокремлення Нижньодунайського

варіанту традиційної культури українців. Ініціатива у 2010 році щодо проведення щорічної наукової міжнародної конференції «Одеські етнографічні читання» мала продовження в 11 проведених міжнародних конференціях у 2010-2021 рр, результати проведених форумів відображені у 10 випусках збірок матеріалів, де В'ячеслав Григорович є науковим редактором.

З метою популяризації історії і культури українців засновано громадську організацію Центр по роботі з українцями за кордоном (2017 р.), Одеське етнологічне товариство (2019 р.), очільником яких є В'ячеслав Григорович Кушнір. Здійснює плідну співпрацю з Генеральними Консульствами Румунії та Польщі в Одесі, Союзом Українців Румунії та іншими установами.

Багато років В'ячеслав Григорович координує роботу з зарубіжними науковими і освітніми установами. З 2003 з факультетом історії філософії та теології Нижньодунайського університету м. Галац (Румунія). Міжнародні конференції за участю студентів і викладачів, наукові семінари, презентації видань, фотовиставки відображають зміст і розмаїття форм міжуніверситетської співпраці. В'ячеслав Григорович Кушнір входив до складу оргкомітету міжнародних конференцій, організованих Нижньодунайським університетом, є членом редколегій окремих випусків таких наукових видань як «Danubius» (Румунія), «Revista de etnologie si culturologie» (Молдова).

2006 року розпочав активну співпрацю з Інститутом історії Опольського університету (Польща) в результаті якої на базі історичного факультету організовано і проведено 7 міжнародних конференцій з виданням матеріалів.

В'ячеслав Григорович Кушнір багаторічний головний редактор наукового видання «Записки історичного факультету» (індексується у наукометричній базі Index Copernicus), щорічної збірки матеріалів щорічної міжнародної наукової конференції «Одеські етнографічні читання (з 2010 р.), член редколегії часопису ІМФЕ «Народна творчість та етнологія», один з наукових редакторів збірок матеріалів (2006-2008) українсько-польської наукової конференції в Одесі під

загальною назвою «Одеса і південь України в українській і польській історіографії». Член редколегії видань «Етнічна культура в глобалізованому світі», «Лукомор'я: археологія, етнологія, історія».

В'ячеслав Григорович Кушнір є представником наукової школи «Давня історія, археологія та етнологія Південного Заходу України» та дійсним членом Академії наук вищої школи України. Багаторічний очільник Одеського обласного відділення Національної спілки краєзнавців України. Від 2019 р. – експерт Наукової ради МОН України, експерт Українського культурного фонду (2019-2021). Заступник голови спеціалізованої вченої ради по захисту дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора історичних наук в ОНУ імені І. І. Мечникова, член спеціалізованої вченої ради по захисту дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора наук в ІМФЕ імені М. Т. Рильського (Київ). Член спілки журналістів України.

За багаторічну плідну працю та наукові досягнення В'ячеслав Григорович має низку відзнак та нагород, в т. ч. Заслужений працівник освіти України (2015), академік Академії наук Вищої школи України (2015), орден «За заслуги» III ступеня (2007), Подяка Прем'єр-міністра України (2020), медалі Республіки Польща «Pro memoria» (2010), «Zasłużony dla Kultury Polskiej» (2014), ювілейна медаль «25 років Академії наук вищої школи» (2016), медаль «За збереження історії» Всеукраїнського об'єднання «Країна» (2019), Почесна Грамота голови Одеської обласної державної адміністрації (1992), Грамота Міністерства у справах сім'ї і молоді (2008), Почесна відзнака Одеського міського голови «Подяка» (2007). В'ячеслав Григорович Кушнір Лауреат премії імені В. Вернадського Фонду інтелектуальної співпраці «Україна – ХХІ століття» (2006), лауреат Премії імені академіка П. Т. Тронька Національної спілки краєзнавців України. За активну краєзнавчу і дослідницьку роботу в 2000 році отримав звання лауреата конкурсу газети «Вечірня Одеса» – «Люди дела» пам'яті Б. Ф. Дерев'янка.